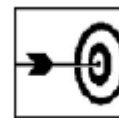

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název šablony: V/2 Inovace a zkvalitnění výuky směřující
k rozvoji odborných kompetencí žáků středních škol

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0642
Číslo materiálu	VY_52_INOVACE_KDE3-4_39
Název školy	Janáčkova konzervatoř a Gymnázium v Ostravě, příspěvková organizace Československá 40, Ostrava
Autor	PhDr. Hana Adámková Heidrová, Ph. D.
Předmět	Dějiny kultury
Tematický celek	Umění středověku
Ročník	3. ročník JKO
Datum tvorby	9. 3. 2013
Anotace	Gotika v evropském umění
Metodický pokyn	Lze použít k výkladu a zároveň k ověření probrané látky (také jako samostatnou práci)
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	

5. GOTIKA V EVROPSKÉM UMĚNÍ

Výtvarné umění

Periodizace: Gotika

- raná (1140 - konec 12. st.)
- vrcholná (1194 - 2. pol.13. st.)
- pozdní (2. pol.13. - konec 15. st.; individuálně až do poč. 16. stol)

- gotický architektonický sloh vznikl nejdříve ve Francii (kolem Paříže okolo 1150); v ostatních zemích zatím románský sloh; okolo roku 1400 vyrovnání vývoje v evr.zemích, pak rozdělení: 15. století v Itálii renesance, ostatní země pozdní gotika
- název se ujal nejdříve v architektuře (označení až na konci 14. stol.); u nás přetrvával až do přelomu 15.-16. století

*Výtvarné
tendence*

Výtvarné tendence – obecně

- mnoho společného s románským slohem (číselná symbolika a alegorie; výtvarné umění nezobrazuje jednotlivce, ale obecné typy; obvyklé je vypůjčování míst z jiných děl; postupné uvolňování v literární a výtvarné individualizaci)
- protikladné tendence v gotice: *spiritualismus* a *zesvětštění kultury*

Architektura

HUŤ – organizovaný kolektiv profesionálů; i výchova učedníků a tovaryšů; v čele stál Mistr (navrhoval architekturu a řídil výstavbu; v ostatních profesích to byly dílny)

a) Církevní architektura

- nové typy: **Katedrála**
  - vrcholný útvar gotické architektury; velkolepý chrám s ochozem a věncem kaplí s průčelím o dvou věžích (často každá jiná) a třemi portály
  - gotický chrám, jehož název vznikl od slova katedra, tj. vyvýšené a zdobené sedadlo pro biskupa.
  - role světla, mystický ráz, barevné vitráže oken
  - oltáře spíše skříňové (výzdoba malba nebo řezba)
  - žebrová klenba: síťová (sv. Vít); hvězdicová (sv. Barbora); kroužená (Vladislavský sál), vějířová aj.
- **rysy**
  - stavba do výšky = směřování k Bohu
  - **zdání nekonečného prostoru - gotický vertikalismus**
  - **lomený oblouk (použitelný v různé výšce a rozpětí pomáhá svádět tlaky směrem k zemi)**
  - **převýšená žebrová klenba (křížová); opěrná soustava pilířů a opěrných oblouků; klenební žebro, lomený oblouk**

Architektura

- odhmotnění zdiva; kruhová okna (rozety=růžice); okenní kružby - zdobný prvek; fiály
- katedrály byly zpravidla dlouho rozestavěné a stavěly se staletí

Francie

- *Saint – Denis* – 1. gotický kostel (okolo roku 1140)
- *Notre-Dame v Paříži (1163)* – pětilodní bazilika; ne příliš vysoká; výška 34 m (127); vodorovné členění soch nad portály a sloupových arkád
- *Chartres* (vysv. 1260) – 35 metrů/ 137 výška věže; vitráže „barevné světlo“; proporce – vzdálenosti lodí a sloupů jsou násobkem čísla 1,618 (= zlatý řez)
- *Remeš* (1211) – bývali zde korunováni francouzští králové; strohý vnitřek; 38 metrů výška, 138 výška věže
- *Sainte Chapelle (1248)* – v Paříži, postavena velmi rychle (13 měsíců); tíha klenby je vyvedena zcela mimo loď, téměř chybí zdivo; velká okna a pilíře, barvy; Ludvík IX. ji zbudoval jako pokladnici pro uchování trnové koruny Kristovy
- *Rouen* – „máselná věž“; katedrálu rád maloval C. Monet (v různých denních dobách)
- *Papežský palác v Avignonu* (postaven 1335-1364) – sídlili tam papežové (7 papežů a 5 vzdoropapežů)
- *Štrasburk* – katedrála Notre-Dame de Strasbourg z 12. – 15. století, postavená z červeného pískovce

Anglie

- dlouhé, členité katedrály, složité vějířové klenby – *Lincoln* (románské průčelí); *Salisbury, Wells*
- *Westminsterské opatství; kaple sv. Jiří ve Windsoru*
- pozdní gotika v Anglii 1485-1540 = tzv. tudorská gotika (tudorský obouk – tupě hrotitý, stlačený)

Německo

- *Kolín nad Rýnem (od 1248)* - severní věž o 7 cm vyšší; „matka německých kostelů“; stavba trvala 632 let; sv.Petra a Panny Marie
- *Freiburg, Lübeck* (úžasné varhany; asi 8 a půl tisíce píšťal)
- také „halové kostely“

Itálie

- *Sienna (13. století)* – obklad barevných mramorových desek; vertikální rytmus pilířů kontrastuje s horizontálním rytmem červených a bílých pruhů
- *Milánský dóm* (pozdní gotika) - 135 věžiček; více než 2000 soch; stavba trvala více než 400 let; nemá v průčelí věže
- *Florence* – Santa Maria del Fiore (1296-1446)

Rakousko

- *Vídeň* – dóm sv. Štěpána; 1 věž; rozměry dómu jsou založeny na číslech 3 a 4 (počet schodišťových stupňů k věžní místnosti – dnes vyhlídkové terase je 343, zábradlí schodiště ke kazatelně se skládá z kruhů rozdělených stylizovaným troj- nebo čtyřlístem, jižní věž je obklopena dvanácti (=3x4) věžičkami; okna chóru jsou vertikálně členěna na tři části a okna prostoru pro laiky na čtyři

Španělsko

- *Sevilla* – pětিলodní chrám na místě bývalé mešity; jedna z největších gotických katedrál světa (97 metrů vysoká věž, nahoře ženská socha se štítem a palmovou ratolestí = alegorie víry; uvnitř kostela – hrob Kryštofa Kolumba); dokončená 1506
- *Toledo, Segovia, Leon, Avilla, Barcelona*
- *Katedrála v Burgosu* – nejvýznamnější gotická stavba ve Španělsku (asi pol. 13.stol.)
- *Chrám v Palmě de Mallorca* – klenba je vysoká 44 m a patří k nejvyšším
- *Katedrála v Toledu* – zvláštní stavební koncepce bez opěrných oblouků

Belgie

- *Antverpy* (uvnitř originály Rubensových obrazů); největší katedrála v Belgii
- *Brusel* - katedrála

b) Světská architektura - rysy

- vládní, soudní budovy, radnice (paláce nizozemského měšťanstva)
- univerzity – Anglie – Cambridge – *Kings' College*; Oxford
- první soukromé paláce (Itálie) - *dóžecí palác v Benátkách (14.-16. století)*; arkádový ochoz, geometrické vzorce – vliv Byzance a Orientu
- gotická města - šachovnicového typu (u nás Plzeň, České Budějovice), v Německu patřil k nejbohatším městům Evropy *Lübeck* – hlavní město *hanzy* (ve 13.st. asi 200 měst); v Polsku Krakov (středověké jádro; na vrcholu Wawel – hrad a katedrála; kostel Panny Marie (1447-1533) – 11x13 metrů velký oltář z lipového dřeva – pozlacený (asi 200 figur); největší gotický oltář Evropy
- *Avignon* - *most* (12. století; v 17. století rozlomen; zachovány čtyři oblouky z dvaadvaceti) a hrozivě vypadající městské *hradby*
- měšťanské domy z kamene – na severu z cihel

Sochařství

- vázáno s architekturou – výzdoba katedrál; figurální cykly, socha má funkci přípory
- sochy protáhlé, sevřené obrysy, přísnost a náznak střídmych gest (Chartres)
- od 13. století sílí hybnost, prohlubuje se výraz, ornamentální výzdoba čerpá z přírody; vliv antiky – kontrapost (Remeš)
- dřevořezba
- menší sošky z drahých kovů nebo ze slonoviny - *Madona s dítětem (Francie 14. stol.) - pozlacené stříbro, křivka těla do písmene S, detaily*
- pozdní gotika: realismus detailu a zároveň sklon k naturalismu (*Štrasburk – Smrt Panny Marie*); posilována citovost a vzruch; bohatě zřasené roucho postav; náhrobní sochařství; řezbářství ve dřevě – výzdoba skříňových oltářů
- **symboly** (sv. Jiří je znázorňován s drakem, sv. apoštol Petr s klíčem, sv. Pavel s mečem, sv. Barbora s věží atd.)

Sochařství

Malířství

- malba na skle (vitráž); nástěnná malba; knižní malba (pokusy o ilustraci Bible)
- desková malba – malba na dřevěné tabuli; zlacené pozadí figur a výjevů a detaily – **Giotto**
- hieratická perspektiva

Itálie

Malířství

- **Giotto di Bondone (kolem 1266-1337)**
  - florentská škola; obrazy působí trojrozměrně; modelovány plasticky; inspirace pro další malíře (snaha o vyjádření hloubky, možno rozeznat popředí a pozadí)
  - *Trůnící Madona (1305-10)* – byzantské vlivy
  - *Kaple Scrovegniů v Padově – freska Posledního soudu; výjevy z NZ* (36 fresek v letech 1302-1306)

Malířství franko-vlámské

- **Rogier van der Weyden (1399-1464)**
  - v Bruselu; objednávky od burgundského vévody Filipa Dobrého
  - *Snímání z kříže (kolem 1435)* – barvy, kompozice
- **Bratři z Limburka**
  - *Přebohaté hodinky vévody z Berry (1413-16)* – výzdoba modlitební knihy (miniatury s obrazy měsíců)

Nizozemské malířství

- **Jan van Eyck (kolem 1390-1441)**
  - zakladatel nizozemského realismu, založeného na detailním pozorování skutečnosti
  - bratři van Eyckové působili v Bruggách (historické hlavní město Flander)
  - začal používat olejomalbu
  - *Muž v červeném turbanu (1433)* – schopnost realistického zobrazení
  - *Manželé Arnolfiniovi (1434)* – perspektiva, detaily
  - *Gentský oltář* (společně s bratrem Hubertem); rozkládací oltář v katedrále sv. Bavona, hlavní motiv Klanění božímu beránkovi: mnohafigurální kompozice; oltář obklopují andělé, nad oltářem se vznáší duch svatý v podobě bílé holubice; v popředí vpravo 12 apoštolů, vlevo ti, kdo „uvěřili v Krista dříve, než přišel“ (proroci, církevní otcové, pohan Vergilius v bílém – „křesťan duchem“); nahoře vpravo průvod panen a mučednic; ve vnitřním prostoru *Adam a Eva*;
  - *Zvěstování (1434-36)* – barvy, detaily

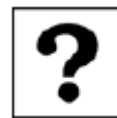

Sklářství

- chrámová okna, mozaiky (sklomalba), tematika: biblické příběhy
/Ukřižovaný; detail okna kostela v Řezně; okolo 1360/

Kontrolní otázky:

1. Charakterizujte rysy gotické církevní architektury.
2. Jak je nazývána pozdní gotika v Anglii?
3. Přibližte památku Gentský oltář a uveďte autory.

Literatura:

Jůzl, M.a kol. *Dějiny umělecké kultury I.* SPN, Praha 1989, ISBN 80-04-22192-0.
Šamšula, P. – Adamec, J. *Průvodce výtvarným uměním II.* SPL – Práce, Praha 2000, ISBN 80-86287-22-X.

